

YARATICI DRAMA DERSİ ARASINAV DERS NOTU

Dr. İhsan Metinnam

Yaratıcı Dramanın Tanımı

Yaratıcı drama, bir **grubun** bir eğitmen **rehberliğinde** belirli bir **mekânda** kendi yaşantılarından yola çıkarak belli bir **konu** odağında, rol oynama ve doğaçlama tekniklerini kullanarak canlandırmalar yapmasıdır.

Yaratıcı drama süreçleri **spontaniteye, -mış gibi yapmaya** ve **rol oynamaya** dayalıdır.

-mış gibi yapma, bütün sanatsal süreçlerin temelinde vardır. Çünkü sanat, genel anlamda doğayı, insan ve yaşam gerçekliğini taklide dayalıdır. Bu yüzden, sanat eserleri doğaymış gibi, insanmış gibi ya da yaşamış gibi davranan birer temsil olarak tanımlanabilirler. Yaratıcı drama süreçleri de canlandırmaya dayalı olduğundan –mış gibi yapmanın yoğun olduğu süreçlerdir. Katılımcı –mış gibi yapmayı kabul etmezse yaratıcı drama süreci de gerçekleşmez. Katılımcının –mış gibi yapmayı kabul etmesi rol oynamayı kabul etmesi anlamına gelir. Eğer katılımcı rol oynamayı kabul etmezse canlandırma yaşama geçirilemez.

Spontanite, doğrudan yaratıcı dramanın temel doğası ile yakından ilişkili bir kavramdır. Dış müdahale ya da dürtüye gereksinim duymadan harekete geçebilme yeterliliği anlamına gelen spontanite kavramı, yaratıcılık kavramıyla iç içe geçmiştir. Yaratıcı drama süreç odaklı bir yöntem ve disiplindir. Süreç odaklılık, sonucun belirsizliğini de beraberinde getirir. Belirsizlik ise doğaçlama tekniğini gerektirir. Doğaçlama tekniği ise tamamen yaratıcılık ve spontaniteye dayalı olarak yaşama geçirilir. Bu yüzden, yaratıcı drama süreçleri –mış gibi yapma, spontanite ve rol oynamaya dayalıdır.

Yaratıcı Dramanın Boyutları

Yaratıcı dramanın iki boyutu bulunmaktadır. Bunlar yöntem ve disiplin boyutlarıdır. Yöntem boyutu yaratıcı dramanın başka bir disiplini öğretmede araç olarak kullanıldığı boyuttur. Disiplin boyutu ise yaratıcı dramanın tıpkı matematik, felsefe gibi kendine özgü konularıyla bağımsız bir ders olarak ele alındığı boyuttur.

Yaratıcı Dramanın Bileşenleri

Yaratıcı dramanın tanımı bileşenlerinden yola çıkılarak yapılır. Yaratıcı dramanın bileşenleri

- Eğitmen,
- Grup (Katılımcılar),
- Mekân,
- Konudur.

Eğitmen, yaratıcı drama alan bilgisi ve uygulama konularında deneyimli, yetkin olmalıdır. Alan bilgisi açısından yaratıcı dramanın kendine özgü bilgisine (temel kavramlar, aşamalar, farklı yaklaşımlar, teknikler gibi), tiyatro sanatına ve eğitim bilimlerine hâkim olmalıdır. Bunun

yanında, süreci daha iyi yönetmek ve katılımcıları daha iyi anlayabilmek adına sosyoloji ve psikoloji gibi bilim dallarında da bilgi sahibi olmalıdır. Öğretmenin alan bilgisi açısından yetkin olmasının yanında insani tutum ve davranışları da gelişmiş olmalıdır. Öğretmen, en genel anlamıyla sözlü ve sözsüz iletişim becerileri güçlü, demokratik tutum geliştirmiş, adaletli, tüm katılımcılara eşit davranan bir insan olmalıdır. Mesleği gereği çok farklı sosyokültürel arka planlara sahip insanlarla çalışma olasılığı bulunan öğretmenin, farklı toplumsal kesimlerden gelen insanların hepsiyle etkili bir iletişim kurması gerekir.

Katılımcı, yaratıcı drama süreçlerinin en önemli bileşenidir. Bir katılımcı grup hazır bulunmazsa, yaratıcı drama sürecinin gerçekleşme olasılığı yoktur. Çünkü yaratıcı drama yaşantı odaklı, bu bağlamda katılımcı odaklı bir yöntem ve disiplindir. Yaşamda yaşantı odaklı olmayan bir öğrenme süreci yok gibidir. Yaratıcı drama süreçlerindeki yaşantı merkezliliğin vurgulanmasının nedeni, katılımcının kendi yaşantısını sürece doğrudan dâhil etmesidir. Çünkü tiyatro, sinema gibi sanat dallarında sunulan kurgular, önceden yazılmış bir metin üzerinden sahnelenirler ya da ekrana getirilirler. Bu kurgular, o metni yazan kişinin yaşantısı üzerinden oluştukları için izleyen de yaşamla bu sanat yapıtları üzerinden dolaylı bir ilişki kurar. Bu da sanatsal bir etkinlikte olsun, gerçek yaşamda olsun birer izleyici olan tüm insanlar için yaşamla ilgili düşünceler üretmede bir tür dolaylılığa neden olur. Yaratıcı drama, bu dolaylılığı ortadan kaldırarak insanın kendi yaşantısı üzerinde doğrudan düşünmesine, yaşantısı üzerinden yaşamı sorgulamasına olanak sağlar. Bu yüzden, katılımcılar ve yaşantıları yaratıcı drama süreçlerinin gerçekleşebilmesi için büyük önem taşımaktadır.

Yaratıcı drama süreçlerinde katılımcı olabilmek için yetenek, beceri temelli herhangi bir ön koşul yoktur. Gönüllü olan herkes yaratıcı drama katılımcısı olabilir. Bu bağlamda, çocuk, yetişkin, yaşlı, engelli, kadın, erkek kim olursa olsun gönüllü olduktan sonra yaratıcı drama katılımcısı olabilir.

Yaratıcı drama katılımcısı da tıpkı yaratıcı drama öğretmeni gibi demokratik tutum geliştirmiş, diğer katılımcılara eşit mesafede davranan, adaletli ve iletişim kurmaya açık bir insan olmalıdır. Böylece katılımcılar arasındaki sosyal etkileşim yoğunlaşır, yaşantı paylaşımı daha zengin olur. Bu da yaratıcı drama süreçlerinde ele alınan konunun çok farklı açılardan sorgulanmasını sağlar.

Konu, yaratıcı drama öğretmeni ve katılımcısının ortak noktada buluşmasını ve bu ortak nokta odağında kalmalarını sağlar. Yaratıcı drama süreçleri gelişigüzel planlanan, öylesine gerçekleştirilen süreçler değildir. İyi planlanmış, belli bir konu odağında adım adım yapılandırılmış süreçlerdir. Bunun nedeni, katılımcıların belli bir konuyla ilgili yaşantılarına sistematik bir biçimde derinlemesine ve eleştirel bakmalarını sağlamaktır.

Mekân, yaratıcı drama süreçlerinin bir diğer bileşenidir. Katılımcı ve öğretmenin güven içerisinde bir araya gelebileceği, özgürce devinebileceği her türlü mekânda yaratıcı drama etkinliği gerçekleştirilebilir. Buna ek olarak, yaratıcı drama çalışmalarının değişen amaçlarına göre mekân da değişebilir. Müzeler, hastaneler, huzurevleri, parklar, bahçeler de çalışmanın amacına uygun olarak yaratıcı drama mekânı olarak seçilebilirler.

Yaratıcı Drama Sürecinin Aşamaları

Yaratıcı drama süreçleri gelişigüzel uygulanmaz. Belli bir plan odağında ve belli bir aşamalılık sistemine bağlı kalarak yapılandırılır. Yaratıcı dramanın üç aşaması vardır:

- 1- Isınma-Hazırlık
- 2- Canlandırma
- 3- Değerlendirme-Tartışma

Yaratıcı dramanın aşamaları bir tür “giriş-gelişme-sonuç” ya da “serim-düğüm-çözüm” üçlemesi olarak da görülebilir. İlk aşama olan ısınma-hazırlık aşamasında konuya giriş yapılır. Oturumda ele alınacak konunun ne olduğu sezdirilir. Bunun yanında, katılımcının bir sonraki aşamaya hazırlanması sağlanır.

Canlandırma aşaması yaratıcı drama süreçlerinde asıl konunun ele alındığı aşamadır. Bunun yanında, rol oynama ve doğaçlama tekniklerinin de en çok kullanıldığı aşamadır.

Değerlendirme-tartışma aşaması daha çok katılımcıların planlamada belirlenen kazanımlara ulaşip ulaşmadıklarını anlamaya dönük uygulamaların yapıldığı aşamadır.

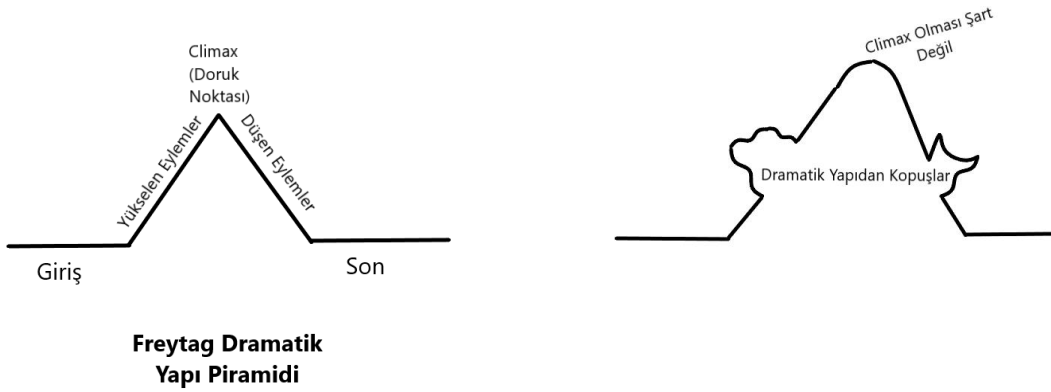
Yaratıcı Dramada Dramatik Yapı

Hepimiz gündelik yaşamın rutin akışını bozan ve bize normalin dışında duygular yaşatan olaylarla karşılaşırız. Bu olaylar, aniden olmaları nedeniyle bize sürpriz hissi veren, içinde gerilim ve çatışma bulunan olaylardır. Diğer bir deyişle dramatik özellik taşıyan olaylardır. Dramatik kavramı yaratıcı drama süreçlerinde ele alınmadan önce tiyatro sanatında ele alınmıştır. Bu kavramı ilk ele aldığı bilinen kişi ise Aristoteles'tir. Aristoteles “Poetika” adlı yapıtında bir tragedyanın diğer bir deyişle bir şiirin estetik yapısı üzerine düşüncelerini aktarır. Öğretmeni Platon'un aksine sanatları erdemli, soylu ve ahlaklı insanlar yetiştirmek için bir araç olarak gören Aristoteles, özellikle tragedyalar yoluyla insanların eğitilebileceğini savunmuştur.

Aristoteles'e göre; tiyatro sahnesinde toplumsal bağlamda “suç” olarak görülen cinayet, hırsızlık, tecavüz gibi olayların yine tiyatro sahnesinde “ceza”sının verildiği gösterilirse seyirci hem ahlaki açıdan eğitilmiş olur hem de olumsuz duygularından arınır. Tragedyalarda, başkahraman ve anti kahraman, bir başka deyişle iyi-kötü arasında kurulan keskin bir karşıtlık üzerinden suç ve ceza mekanizması işletilir. İyi olan kişinin yaşamı yavaş yavaş kötü güçlerin etkisiyle yerle bir olmaya başlar. Bu süreçte, izleyicide iyiden taraf olmasına dönük bir özdeşim duygusu yaratılmaya çalışılır. Seyirci kendisini iyi olanı temsil eden başkahramanla özdeşleştirir. Başkahramana kötülük yapmak isteyen kötü kahramana ise bilenir. Sahnedeki olaylar, seyircide dramatik gerilim duygusu oluşturacak biçimde kurgulanır. Bir diğer deyişle, kurgu içerisindeki kırılmalarla seyircinin yüreği ağzına getirilir. Bu duygusal dalgalanımlar seyircide bir cezalandırma talebinin doğmasına neden olur. Kötülüğün kaynağı olan oyun kişinin mutlaka cezalandırılması gerektiğini düşünmeye başlar. Ne zamanki anti kahraman cezalandırılır. Seyirci de olumsuz duygularından arınarak, bir tür duygusal boşalım yaşar. Aristoteles bu boşalım “katharsis” olarak adlandırmıştır. “Katharsis” yoluyla kötü olanın sahnede gösterilerek cezalandırılması ve seyircinin ahlaken eğitilerek, duygusal kontrol altında tutulması mümkün olacaktır.

Yaratıcı drama süreçlerinde de belirli bir dramatik yapı vardır. Ancak bu dramatik yapı katharsis yaşatmaya dönük, keskin bir iyi kötü karşıtlığının yaratıldığı bir yapıya karşılık gelmez. Yaratıcı drama süreçlerinde dramatik yapı merak uyandırmak, katılımcının role girmesi ve rolüne inanması için kullanılır. Bir tragedyaadaki dramatik yapının aksine katılımcı istediği zaman rolden çıkıp rolü üzerine konuşabilir. Bu da yaratıcı drama süreçlerinde özdeşim kurulmasını engelleyen durumlardan biridir.

Aşağıda dramatik yapı ve yaratıcı dramadaki dramatik yapının arasındaki farkı gösteren şekiller bulunmaktadır:

Yaratıcı drama süreçlerindeki dramatik yapı klasik tiyatrodakinden daha esnek ve müdahaleye daha açık bir yapıdır. Katılımcılar bir metine bağlı değildir, istedikleri an rolleri üzerine konuşabilir ve paylaşımında bulunabilirler.

Yararlanılan Kaynaklar

Adıgüzel, Ö. (2019). *Eğitimde yaratıcı drama*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Aristoteles (2017). *Poetika ve şiir sanatı üstüne* (Çev. S. Rifat). İstanbul: Can Yayınları.